

STANDARDS PRO PŮSOBNÍ SOUKROMÝCH VOJENSKÝCH A BEZPEČNOSTNÍCH SPOLEČNOSTÍ - PŘEHLED

ÚVOD

Fenoménem počátku 21. století byla tzv. privatizace vojenských konfliktů. Tedy skutečnost, že státy se začaly spoléhat na podporu soukromých vojenských a bezpečnostních společností (SVBS) neboli tzv. soukromých kontraktorů. Šlo o tak významný trend, že v řadě ozbrojených konfliktů dokonce počet příslušníků SVBS převýšil počty příslušníků státních ozbrojených sil.¹ Postupně se začaly množit kontroverze ohledně způsobu jejich působení a nejasného právního statusu za ozbrojeného konfliktu. Jedním z nejvíce rozšířených mýtů pak bylo, že působí v právním vakuu, neboť působení SVBS není v MHP specificky regulováno. Bližší pohled na problematiku SVBS však ukazuje, že mezinárodní společenství má pro jejich regulaci jak závazná pravidla, tak instrumenty *soft law*.² V r. 2015 publikovala nevládní organizace Human Analytics Briefing Paper *Standards for Private Security Services: Background*, jehož účelem bylo vytvořit přehled standardů v oblasti úpravy SVBS přijatých dobrovolně samotnými společnostmi.³ Cílem tohoto dokumentu je podat obecnou informaci o těchto standardech.

DOBROVOLNÉ STANDARDS PRO REGULACI SVBS

Dokument referuje o čtyřech iniciativách k úpravě SVBS založených na dobrovolné bázi. Jde o 1) *Dobrovolné principy bezpečnosti a lidských práv*; 2) *Mezinárodní kodex chování pro SVBS (tzv. Kodex ICoC)*; 3) *čtyři národní standardy systému řízení ANSI/ASIS a zejména standard ANSI/ASIS PSC.1-2012* a 4) *mezinárodní standard ISO 18788:2015*. I když všechny tyto iniciativy jsou označovány jako dobrovolné, ve skutečnosti je státy aktivně podporují a SVBS jsou vyzývány, aby se k nim připojily. Všechny iniciativy tak jsou určitým způsobem promítnuty do příslušných politik a směrnic států a mezinárodních organizací. Úspěch dané SVBS při získání kontraktů na služby náležející do rámce SVBS pak v praxi často záleží na tom, respektive je přímo podmíněn tím, zda se SVBS zavázala k dodržování daného standardu či zda jeho obsah nějakým způsobem během své činnosti reflektuje.

JEDNOTLIVÉ STANDARDS PODROBNĚ

1. Dobrovolné principy bezpečnosti a lidských práv

Dobrovolné principy bezpečnosti a lidských práv (*The Voluntary Principles on Security and Human Rights*) vznikly v roce 2000 ve spolupráci se zástupci nevládního sektoru (DCAF, lidských práv, akademiků) a vládami USA a Velké Británie.⁴ Důvodem byla skutečnost, že právě z těchto zemí pochází nejvíc SVBS působících v mezinárodním prostředí poskytujících bezpečnostní služby a již se začaly objevovat kontroverze ohledně porušování lidských práv během jejich činnosti. Principy představují platformu pro spolupráci zainteresovaných aktérů

¹ Více viz např. <https://www.statista.com/chart/4440/private-military-and-security-company-sector/> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

² Zejména tzv. Dokument z Montreux, který identifikoval mezinárodněprávní závazky států týkající se působení SVBS.

³ Standards for private security services: Background, 2015, 2nd edition, <http://human-analytics.net/wp-content/uploads/2015/11/Standards-for-Security-Services-v.2.pdf> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

⁴ <http://www.voluntaryprinciples.org/wp-content/uploads/2019/12/TheVoluntaryPrinciples.pdf> (navštíveno dne 5. 4. 2020).

z oblasti bezpečnosti (portfolio je aktuálně širší, neomezuje se pouze na SVBS, ale zahrnuje i společnosti věnující se těžbě přírodního bohatství, energetickým projektům apod.) s cílem sdílení osvědčené praxe a vzájemné podpory při implementaci jednotlivých principů.⁵ Dalšími členy jsou nyní vlády dalších států a nevládní organizace. Počet SVBS aktuálně dodržujících tento standard není zřejmý, neboť tato informace není veřejná. Všichni aktéři mají jednotný cíl, kterým je posilování dodržování lidských práv při poskytování bezpečnostních služeb. Principy představují poměrně detailní dokument, který ve třech základních pilířích (řízení rizik, vztahy SVBS se sektorem veřejné bezpečnosti, vztahy SVBS se sektorem soukromé bezpečnosti) informují, jak prakticky upravit vzájemné vztahy k jednání v souladu s právem (zejména MHP, lidská práva). Pro posílení implementace těchto pravidel účastníci platformy zároveň vytvořili i několik pomocných směrnic v různých jazycích.⁶

2. Mezinárodní kodex chování pro poskytovatele soukromých bezpečnostních služeb (tzv. Kodex ICoC)

V roce 2010 byl ve spolupráci s SVBS a nevládním sektorem (DCAF, Ženevská akademie MHP a další) připraven a přijat Mezinárodní kodex chování pro poskytovatele soukromých bezpečnostních služeb (*International Code of Conduct for Private Security Providers*, Kodex ICoC).⁷ Důvodem byla potřeba autoregulace odvětví SVBS, a to v návaznosti na přijetí Dokumentu z Montreux v roce 2008, který zmapoval mezinárodně právní závazky států ohledně působení SVBS. V roce 2013 byla na základě Kodexu ICoC založena Asociace, která jako nezávislý orgán dohlíží nad jeho implementací, aplikací a dodržování. Z veřejné databáze Asociace ICoC je zřejmé, že Kodex ICoC dodržují ty nejvýznamnější a celosvětově působící SVBS. K 31. 3. 2020 bylo členem Asociace sedm států a 97 SVBS z různých částí světa. Vláda ČR ani žádná SVBS založená podle právního řádu ČR se iniciativy neúčastní. Kodex ICoC představuje poměrně detailní dokument, který v sedmdesáti článcích obsahuje konkrétní návrh pravidel a doporučení, jak postupovat pro zvýšení souladu jednání SVBS s MHP a MPLP. Zejména se věnuje následujícím oblastem: způsob užití síly, zadržování, obchodování s lidmi, sexuální vykořisťování, zákaz otroctví, zákaz diskriminace či zákaz mučení. Kodex ICoC představuje nejznámější a zřejmě nejvýznamnější mezinárodní instrument, který na dobrovolné bázi zavedl univerzální standard pro SVBS.

3. Čtyři národní standardy systému řízení ANSI/ASIS a zejména standard ANSI/ASIS PSC.1-2012

Americký národní institut pro standardizaci (ANSI) ve spolupráci s Americkou asociací pro bezpečnostní průmysl (ASIS) přijaly v roce 2012 čtyři standardy týkající se působení SVBS: 1) standard pro SVBS působící v pozemních operacích *ANSI/ASIS PSC.1-2012: Management System for Quality of Private Security Operations – Requirements with Guidance*,⁸ 2) standard věnující se vyhodnocení kvality působení SVBS a jejich auditu *ANSI/ASIS PSC.2: Conformity Assessment and Auditing Management Systems for Quality of Private Security Company Operations*,⁹ 3) standard obsahující model pro implementaci systému řízení kvality pro SVBS *ANSI/ASIS PSC.3: Maturity Model for the Phased Implementation of a Quality Assurance Management System for Private Security Service Providers*¹⁰, a 4) standard pro SVBS působící v námořních operacích *ANSI/ASIS PSC.4: Quality Assurance and Security Management for*

⁵ Více viz <https://www.voluntaryprinciples.org/about/> (navštíveno dne 5. 4. 2020).

⁶ <https://www.voluntaryprinciples.org/implementation/> (navštíveno dne 7. 4. 2020).

⁷ International Code of Conduct for Private Security Service Providers, 2010, www.icoc-ppsp.org (navštíveno dne 5. 4. 2020).

⁸ https://www.acq.osd.mil/log/PS/psc.html/7_Management_System_for_Quality.pdf (navštíveno 6. 4. 2020).

⁹ <https://www.asisonline.org/publications/sg-conformity-assessment-and-auditing-management-systems-for-quality-of-private-security-company-operations/> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

¹⁰ <https://webstore.ansi.org/standards/asis/ansiasispsc2013> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

Private Security Companies Operating in the Maritime Environment.¹¹ Důvodem byla potřeba vnitrostátní regulace působení SVBS, neboť USA dlouhodobě patří k největším uživatelům SVBS, a to jak na domácí půdě,¹² tak při podpoře vojenských misí v zahraničí.¹³ Po sérii mezinárodních skandálů týkajících se působení příslušníků amerických SVBS v zahraničních operacích (zejména Irák)¹⁴ rozhodl Kongres USA o nezbytnosti vytvořit certifikovaný standard pro poskytovatele soukromých vojenských a bezpečnostních služeb.¹⁵ Standard ANSI/ASIS PSC.1-2012 navazoval a obsahově vycházel z Dokumentu z Montreux a z Kodexu ICoC. Byl vytvořen širokou skupinou aktérů (SVBS, DCAF, Geneva Academy, zástupci státního a nevládního sektoru). Jeho cílem bylo posílit profesionální chování a působení společností a jednotlivců poskytujících bezpečnostní služby v prostředích, kde vláda práva může být oslabena. Standard představuje poměrně detailní a dlouhý dokument, který se však nevěnuje konkrétním pravidlům, jež by SVBS měly během svého působení dodržovat, nýbrž pravidlům a principům pro řádné manažerské vedení SVBS za účelem udržení a zvýšení kvality jejich působení. Principy jsou nastaveny tak, aby SVBS vždy dbaly na dodržování MHP, MPLP, mezinárodního a místního práva, a dále aby jejich dodržování bylo snadno monitorováno. Dodržování ANSI/ASIS PSC.1-2012 je například primárním kritériem pro výběr SVBS ucházející se o smlouvu s Ministerstvem obrany USA ohledně podpory v zahraničních operacích.¹⁶ Tento standard je nejvíce využíván SVBS založenými podle právního řádu USA či poskytující služby pro vládní složky USA.

4. Mezinárodní standard ISO 18788:2015 (a ISO 28007-1:2015)

Standard ISO 18788:2015 nazvaný *Management system for Private Security Operations – Requirements with Guidance for Use*¹⁷ byl vytvořen v roce 2015 Mezinárodní organizací pro standardizaci (International Standard Organisation – ISO). Jako předloha sloužil již zmíněný americký národní standard ANSI/ASIS PSC.1-2012. Obdobně jako americký standard i tento standard ISO obsahuje rámec pro systém efektivního řízení rizik souvisejících s činností SVBS. Jeho cílem je nastavit takové mechanismy, aby SVBS mohly poskytovat profesionální služby, respektovaly právní rámec (lidská práva) a byly odpovědné za případné porušení práva. Odkaz na užití tohoto standardu byl nalezen zejména u SVBS založených v Evropě, např. francouzských SVBS. Pro úplnost doplňujeme, že i když jej dokument Human Analytics nezmiňuje, pro působení SVBS v námořních operacích byl ve stejném roce vytvořen standard ISO 28007-1:2015 nazvaný *Ships and marine technology – Guidelines for Private Maritime Security Companies (PMSC) providing privately contracted armed security personnel (PCASP) on board ships (and pro forma contract)*.¹⁸

DALŠÍ INICIATIVY K DOBROVOLNÉ REGULACI SVBS

V roce 2001 byla založena soukromá mezinárodní obchodní asociace nazvaná *International Stability Operation Association* (ISOA), jejímž cílem je posílit právní a etický standard pro všechny nestátní aktéry účastnící se mírových a stabilizačních operací. I když se o této iniciativě

¹¹ <https://webstore.ansi.org/standards/asis/ansiasispse2013-1453328> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

¹² Studie Americké společnosti pro bezpečnost průmyslu z r. 2012 uvedla, že trh bezpečnostních služeb v USA má hodnotu cca 350 mld a zaměstnává cca 2 milióny příslušníků. <https://www.sdmomag.com/articles/89562-groundbreaking-study-finds-us-security-industry-to-be-350-billion-market-integrators-vital-to-end-users-decision-making> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

¹³ M. Schwartz, The Department of Defense's Use of Private Security Contractors in Afghanistan and Iraq: Background, Analysis, and Options for Congress, *CRS Report for Congress*, www.crs.gov, str. 1.

¹⁴ <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/19/former-blackwater-guard-guilty-2007-massacre-baghdad> (navštíveno 7. 4. 2020).

¹⁵ National Defense Authorization Act 2010, 2011, Standards for private security services: op. cit., str. 2

¹⁶ USA, Private Security Governance Database, Public-Private Partnership Hub, www.ppps.dcaf.ch.

¹⁷ <https://www.iso.org/standard/63380.html> (navštíveno dne 6. 4. 2020).

¹⁸ <https://www.iso.org/standard/63166.html> (navštíveno dne 7. 4. 2020)

dokument Human Analytics zmiňuje pouze okrajově, je vhodné jej pro úplnost uvést, a to nejen proto, že ISOA byla na americkém kontinentě mezinárodním průkopníkem dobrovolné regulace SVBS. Nyní ISOA celosvětově sdružuje více než 60 SVBS. ISOA již od svého založení požaduje, aby její členové dodržovaly jí připravený kodex obsahující základní pravidla pro působení SVBS (závazek dodržovat MHP a lidská práva, způsob užití síly, nastavení monitoringu dodržování a vnitřních politik společnosti aj.). Tento kodex je průběžně aktualizován tak, aby reflektoval aktuální vývoj v mezinárodním prostředí. Nyní se jedná již o jeho 13. verzi přijatou v roce 2013.¹⁹ Tak jako ostatní výše zmíněné iniciativy představuje i tento kodex dobrovolný a právně nezávazný instrument.

ZÁVĚR

Z provedeného přehledu je zřejmé, že standardy pro posílení souladu jednání SVBS s MHP a lidskými právy během jejich působení v konfliktních prostředích začaly být dobrovolně přijímány již téměř před dvaceti lety. Nejdříve byly v roce 2000 přijaty *Dobrovolné principy bezpečnosti a lidských práv*. Na ně navázal v roce 2001 *Kodex chování soukromé mezinárodní asociace ISOA*. V roce 2010 byl přijat *Kodexu ICoC*, který přímo reagoval na přijetí tzv. Dokumentu z Montreux. Význam tohoto dokumentu spočíval v tom, že státům poskytl jasný přehled, jaká pravidla a způsoby chování (MHP a lidská práva) mají po SVBS požadovat. Na něj navazující Kodex ICoC pak dal společností návod, jaká pravidla a jak by měly implementovat do vnitřních operačních postupů. Kodex ICoC tak představuje celosvětově nejznámější dobrovolnou iniciativu soukromého bezpečnostního sektoru k autoregulaci tohoto odvětví. Další mezinárodní standardy, jako např. americký standard ANSI/ASIS PSC.1-2012 či standard ISO 18788:2015 zaměřené zejména na nastavení řádného procesu řízení rizik, na tyto dokumenty navazovaly. Ať SVBS jsou signatářem kteréhokoli z výše uvedených standardů či se dobrovolně zavázaly k dodržování vícera podobných etických standardů, výsledkem je, že se těmito kroky snaží nejen o posílení respektu k lidským právům a posílení svého dobrého jména, ale i o celkové zlepšení kvality celého bezpečnostního odvětví.

Tento dokument je výsledkem aplikovaného výzkumu Ústavu mezinárodních vztahů, v.v.i., v rámci projektu TA ČR BETA 2, č. TIRVMZV814 nazvaného „Aktuální výzvy mezinárodního práva“.

¹⁹ <https://stability-operations.org/page/Code> (navštíveno 7. 4. 2020).